

Jednotlivé příspěvky jsou v knize uváděny v takovém jazyce, v jakém byly předneseny, tj. řecky nebo anglicky. S klíčovými referáty (názvy uvádím v angličtině) — jejich tematické okruhy byly pořadatelem pozvaným odborníkům navrženy — vystoupili badatelé z univerzity v Cambridge (P. Boyde, Penelope and Nauskaa: Two Plays from Homer and their Potential Role in the Promotion of Ancient Greek Drama, 24–52), z řecké Ioanniny (I. Perisnakis, The History as Tragedy, the Persian Trilogy: The Tragedy as History, 53–79), z athénské univerzity (Ch. Bakonikola, Racial Otherness in Greek Tragedy, 80–88), z Masarykovy univerzity v Brně (D. Bartoňková, The Ancient Greek Tragedy as a Source of Common European Values, 89–98), z Kypru (G. Xenis, The Humanitarian Role of Tragedy According to Aristophanis, 99–109) a z univerzity v Bristolu (P. Michelakis, Medea in the Film Industry, 110–116).

Vedle jmenovaných klíčových přednášek vystoupila na konferenci celá řada zkušených představitelů gymnázií, pedagogických i jiných škol s velmi zajímavými tématy prověřenými jejich učitelskou praxí jak při výuce staré řečtiny, tak i starořecké literatury. Tato vystoupení byla nejen rázu teoretického, nýbrž také praktického. Převažovaly mezi nimi příspěvky z Řecka (zajímavé bylo vystoupení kolektivu z Kréty) a Kypru, ovšem velmi zaujaly také referáty o výuce klasické řečtiny ve Francii, Rusku, Slovinsku, Španělsku, Litvě, přitom z většiny příspěvků vyplývalo, že antická kultura není v těchto zemích jen jakousi zanedbanou Popelkou. Zmínit se dále musíme o vystoupení H. Schmidtové ze Strasburku, která seznámila všechny přítomné s programem Pestalozzi, v jehož rámci měla a má možnost rozšířit své vzdělání velká řada pedagogů (srov. 232–235).

Celá konference, a samozřejmě i sborník, který tu představujeme (vytištěn je na kvalitním papíru a je opatřen obrazovými přílohami), svědčí o tom, že stará řecká literatura, a speciálně řecké drama, má stále mnoho říci nejenom samotným Řekům, ale přinejmenším všem Evropanům, neboť, jak jsem se sama pokusila ukázat ve svém příspěvku na konferenci, velká řada hodnot antického dramatu je nevysychajícím zdrojem hodnot i pro moderního člověka žijícího v Evropské unii. Na Kypru si to evidentně uvědomují nejen klasičtí filologové, pedagogové, filozofové, literáti (z publikace se ovšem nedá vyčíst, kolik zájemců o antické drama bylo v Nikósii z řad mladých lidí!), ale také politici, což prokázal zájem i podpora kyperského ministerstva pro vzdělání a kulturu, mimo jiné také pravidelného sponzora symposií v Droushi.

Daša Bartoňková

SCOTO ERIUGENA, REMIGIO DI AUXERRE, BERNARDO SILVESTRE E ANONIMI. *Tutti i commenti a Marziano Capella*. Testo latino a fronte. A cura di Ilaria Ramelli. Presentazione di Giovanni Reale. Bompiani: Milano, 2006, 2524 s. ISBN 88–452–5739–8.

Pozdně antická „učebnice“ *De nuptiis Philologiae et Mercurii*, kterou její autor Martianus Capella zarámoval do poutavého pohádkového vyprávění o hledání vhodné manželky pro boha Merkura a o strastiplné cestě vyvolené nevěsty Filologie mezi nebešťany, představuje pro většinu vzdělanců na poli humanitních věd ucelené zobrazení antického vzdělání a symbolizuje zároveň jeho přechod do středověku v podobě vzdělávacího systému sedmi svobodných nauk. Martianovo dílo, v němž jako božský svatební dar předstupují před Filologii postupně gramatika, dialektika, rétorika, geometrie, aritmetika, astronomie a harmonie a odkrývají v ucelených pojednáních svou podstatu, se stalo pevnou, snad lze dokonce říci obligátní součástí středověkého školství a jako takové bylo středověkými učiteli hojně rozebíráno, komentováno, a dokonce i přeloženo (proslulý překlad do němčiny pořídil Notker Labeo na přelomu 10. a 11. století). Mnoho latinských středověkých komentářů k Martianu Capellovi se zachovalo dodnes a bylo nezávisle zpracováno v moderních edicích, poprvé však vychází v souborném vydání. Tuto pozoruhodnou publikaci, obsahující nejen latinské texty Jana Scota Eriugeny, Remigia z Auxerre, Bernarda Silvestra a dalších komentátorů (v názvu ukrytých jako „anonimů“), ale také rozsáhlé úvodní poznámky, a především úplný překlad

do italštiny, vydalo v druhé polovině roku 2006 v ediční řadě *Il Pensiero Occidentale* milánské vydavatelství Bompiani. Její tvůrkyní, tj. editorkou, překladatelkou a autorkou všech průvodních analýz je Ilaria Ramelliiová. Tato nadaná italská odbornice se s problematikou Martianova díla nesetkává poprvé, již dříve (konkrétně r. 2001, ve stejné řadě) totiž nabídla čtenářské veřejnosti zrcadlové latinsko-italské vydání Martianovy učebnice, také s vlastním italským překladem. Oběma editorskými a překladatelskými počiny završila Ilaria Ramelliiová v malém časovém rozmezí úkol překonávající svým rozsahem 3700 knižních stran, a to přestože přitom musela čelit Martianovu obtížnému způsobu vyjadřování a interpretačně neméně náročným středověkým argumentacím. Netroufám si hodnotit italský překlad ani podrobně zkoumat přístup k jednotlivým rukopisům či k jejich edicím, spíše bych chtěla tuto výjimečnou publikaci, jejíž autorka si bezpochyby zaslouží uznalý obdiv, přiblížit z hlediska běžného uživatele.¹

Tutti i commenti a Marziano Capella jsou uvedeny předmluvou Giovannioho Reala, vedoucího ediční řady *Il Pensiero Occidentale* (s. 7–16). Giovanni Reale v ní stručně vysvětluje, jak je kniha uspořádána, a jmenuje edice, z nichž jsou texty komentářů převzaty.

Tři části, do kterých jsou jednotlivé komentáře rozčleněny, odpovídají různě době vzniku i různé rukopisné tradici. První oddíl (s. 17–817) obsahuje rozsáhlý komentář Jana Scota Eriugeny (*Annotationes in Marcianum*) a jako appendix jsou k němu připojeny další tři komentáře z 9. století, neúplný komentář *Glossae in Martianum* mylně přisuzovaný nejprve Dunchadovi, posléze Martinu z Laonu, komentáře k tématu harmonie (výběrové a rukopisně nejednotné texty k I., II. a IX. knize Martiana) a konečně alternativní poznámky Eriugeny (*Glossae Eriugeniane*) k I. knize Martiana. Každému z textů předchází úvodní pojednání, v němž Ilaria Ramelliiová informuje o autorovi a jeho tvorbě a myšlení, u anonymních textů vyjasňuje možné autorské pozadí a vždy také vzájemný vztah komentářů. Scotovy *Annotationes* jsou vydány latinsko-italsky, formálně jako poznámky pod čarou k připojenému italskému překladu Martianova textu, umístěnému vždy v horní části strany. V něm jsou pro snazší orientaci tučně zvýrazněny komentované výrazy. Přítomnost Martianova textu je pro čtenáře velmi příjemná, umožňuje mu totiž každou poznámku ihned ověřit. Komentáře appendixu se omezují na úvodní rozbor a překlad, latinský text zcela chybí, což určitým způsobem narušuje jednotnou stavbu edice, je ovšem možné, že se I. Ramelliiová k tomuto omezení uchýlila z obavy před dalším růstem už tak objemné knihy.

Druhá část (s. 819–1740) je věnována komentáři Remigia z Auxerre (z přelomu 9. a 10. století). Ilaria Ramelliiová zachovává stejný postup jako u Scotova komentáře, již ovšem neopakuje Martianův text.

Poslední oddíl (s. 1741–2450) tvoří komentáře z 12. století, zejména komentář připisovaný Bernardu Silvestrovi a anonymní komentář z berlínského a z wettlského rukopisu (obdobně jako appendix první části postrádá i tento komentář původní latinský text). Ilaria Ramelliiová se zmiňuje i o dalších pokarolinských komentářích (učenců školy v Chartres, Alexandra Neckama či olomouckého biskupa Jana Skály z Doubravky, s. 2088), jejich edici a překlad však již pomíjí.

Je přirozené, že v tak rozsáhlé edici může čtenář zaznamenat určité nedůslednosti (nepřítomnost latinských originálů některých komentářů: Ramelliiová využívá stávajících latinských edic, je proto možné, že překážkou vydání některých z nich byla autorská a vydavatelská práva; drobné překlepy v bibliografii a pro někoho i pominutí mladších komentářů), nicméně jako celek je kniha významným obohacením martianovských studií a zároveň podstatným usnadněním přístupu k Martianově učebnici pro širší veřejnost.

Katarina Petrovičová

¹ Recenze je součástí řešení projektu GA ČR 405/07/P202 „Žánrová charakteristika antické naukové tvorby ve vztahu k vzdělávacímu modelu sedmi svobodných umění a jeho vývoji“.